

5. ALTERNATIVY K ULOŽENÍ TRESTNÍHO OPATŘENÍ

Alternativy k potrestání představují jednu z kategorií hmotněprávních alternativních opatření, která je v současném českém trestním zákoníku reprezentována institutem upuštění od potrestání (§ 46 až § 48 tr. zák.) a v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže institutem upuštění od uložení trestního opatření. Podstata těchto institutů spočívá v tom, že soud vynese odsuzující rozsudek, ve kterém uzná obžalovaného vinným, avšak neuloží žádný druh trestu, resp. trestního opatření. Jde o prostředky výchovného charakteru, kterými se za určitých podmínek může dosáhnout nápravy pachatele i bez uložení trestu. Východiskem je předpoklad, že za určitých okolností lze stejných účinků, jaké jsou spojeny s uložením trestu, resp. trestního opatření, dosáhnout samotným trestním stíháním pachatele a vyslovením viny, které v sobě obsahuje negativní zhodnocení spáchaného činu.¹²⁴ Uložení trestu (trestního opatření) v takových případech by nebylo v souladu se zásadou podpůrné role trestní represe (§ 12 odst. 2 tr. zák.), když k zajištění ochrany společnosti a k nápravě pachatele není nutná trestněprávní sankce v podobě uložení trestu, resp. trestního opatření.¹²⁵

Trestní zákoník upravuje dvě varianty institutu upuštění od potrestání, a to tzv. prosté upuštění od potrestání (§ 46 a 47 tr. zák.) a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem (§ 48 tr. zák.). Zatímco rozhodnutím o prostém upuštění od potrestání se stát absolutně vzdává možnosti jakéhokoli dalšího potrestání pachatele a v úvahu přichází pouze sankcionování prostřednictvím ochranného léčení, zabezpečovací detence (§ 47 tr. zák. – viz dále) či zabránění věci [§ 101 odst. 1 písm. b) tr. zák.], při podmíněném upuštění od potrestání s dohledem si soud jednak vyhrazuje možnost následného uložení trestu pro případ porušení povinností pachatele a jednak aktivněji přispívá k výchovnému působení na pachatele, když jej vystavuje dohledu ze strany probačního úředníka.¹²⁶

¹²⁴ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 176.

¹²⁵ Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. Obecná část. Zvláštní část. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 461.

¹²⁶ K právní úpravě upuštění od potrestání a podmíněného upuštění od potrestání obsažené v trestním zákoníku viz blíže Ščerba, F.: *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 192–213.

Na tomto místě bude pozornost soustředěna na specifika týkající se výhradně mladistvých pachatelů, tedy zejména na úpravu alternativ k uložení trestního opatření, která je obsažena v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Ten totiž ve vztahu k mladistvým pachatelům rozšiřuje možnosti vyslovení viny bez současného uložení trestního opatření. Podobně jako trestní zákoník přitom zákon o soudnictví ve věcech mládeže počítá jak s prostou (nepodmíněnou) variantou takového postupu, tak i s variantou podmíněnou, tj. spojenou se stanovením zkušební doby.

5.1. Upuštění od uložení trestního opatření

Definitivní (nepodmíněné) upuštění od uložení trestního opatření je na jedné straně ve své podstatě konstruováno obdobně jako upuštění od potrestání podle trestního zákoníku, na straně druhé však lze v obou úpravách nalézt některé zajímavé odlišnosti. První takový rozdíl představuje jiné vymezení okruhu deliktů, u nichž tento postup přichází v úvahu. Podle § 11 zák. mládeže totiž soud může upustit od uložení trestního opatření u provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let.

Aplikace tohoto institutu tedy není možná u všech přečinů (jak je to možné u upuštění od potrestání dospělých pachatelů podle § 46 odst. 1 tr. zák.), přesněji řečeno není možná u nedbalostních provinění, u nichž horní hranice trestní sazby převyšuje pět let. Vzhledem k tomu, že se zákon o soudnictví ve věcech mládeže (v souladu s celkově mírnějším přístupem k sankcionování mladistvých) snaží spíše možnosti pro upuštění od uložení trestního opatření rozšiřovat (viz dále), je toto zúžení kategorie deliktů, na něž je tento institut vázán, poměrně nelogické. Jde pravděpodobně o důsledek určité nepozornosti zákonodárce, kterou by bylo žádoucí *de lege ferenda* napravit.

To však nutně neznamená, že by možnost upuštění od uložení trestního opatření měla být vázána – stejně jako upuštění od potrestání podle trestního zákoníku – na kategorii deliktů odpovídajících přečinům, neboť takové vymezení se jeví jako příliš široké. Upuštění od uložení trestního opatření by totiž bylo určeno pro stejnou kategorii deliktů jako obecně prospěšné práce či domácí vězení, což jsou pochopitelně výrazně přísnější formy postihu mladistvého.¹²⁷ Z důvodu lepšího propracování systému alternativních opat-

¹²⁷ Blíže viz Ščerba, F.: *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 194–195.

ření by tedy nebylo od věci buď zúžit kategorii deliktů, u nichž by bylo možné upustit od uložení trestního opatření (resp. upustit od potrestání), a to například na činy, u nichž horní hranice sazby trestu odnětí svobody nepřevyšuje tři roky, anebo podmínit aplikaci takového postupu nikoli typovou, ale *konkrétní* závažností spáchaného činu.

Inspiraci pro druhou z uvedených variant lze hledat například v německé právní úpravě institutu upuštění od potrestání (Absehen von Strafe). Ta totiž v ustanovení § 60 StGB (Strafgesetzbuch) umožňuje upuštění od potrestání jen v případech, kdy by soud ukládal pachateli za jeho čin trest odnětí svobody nepřevyšující jeden rok. Aplikace tohoto institutu tedy není podmíněna pouze typovou závažností trestného činu (tedy vymezením kategorie deliktů pomocí horní hranice trestní sazby), ale rozhodující je trest, který by soud ukládal v tom kterém konkrétním případě. Teprve až kdyby takový konkrétní trest dle předběžné úvahy soudu nepřekračoval jeden rok odnětí svobody (anebo pokud by měl být ukládán jiný druh trestu, např. peněžitý trest v jakékoli výši), může soud od potrestání upustit.¹²⁸

Další podmínkou, která je společná pro všechny níže uvedené varianty upuštění od uložení trestního opatření, je lítost mladistvého nad spácháním činu a projev účinné snahy po nápravě. Jde tedy o stejnou podmínku, kterou vyžaduje i trestní zákoník pro upuštění od potrestání u dospělých pachatelů (srov. § 46 odst. 1 tr. zák.).

Lítost nad spácháním činu na jedné straně nemusí být projevena výslovně, může vyplývat i z jiných projevů pachatele, na druhé straně pak samotný formální projev lítosti sám o sobě nestačí k upuštění od uložení trestního opatření. Součástí jednoznačného vyjádření projevu lítosti logicky musí být i doznání pachatele k provinění,¹²⁹ či alespoň (podobně jako u institutu narovnání, srov. § 309 odst. 1 tr. řádu) jeho prohlášení, že se dopustil stíhaného skutku. Projevením lítosti má pachatel deklarovat svůj morální postoj ke svému činu a převzetí odpovědnosti za něj, což je prakticky nepředstavitelné v situaci, kdy pachatel bude svůj čin popírat.

Jestliže k projevení lítosti nad spácháním činu postačí určitý důvěryhodný projev pachatele, splnění podmínky spočívající v projevení účinné snahy po nápravě by mělo být deklarováno konkrétními kroky pachatele. Těmi může být typicky zanechání škodlivých návyků, úplné, či alespoň částečné

¹²⁸ von Heintschel-Heinegg, B. (ed.): *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch*. München: C. H. Beck, 2005, s. 304.

¹²⁹ Srov. např. Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 179.

nahrazení škody způsobené proviněním, nalezení zaměstnání či jiného spolehlivého a legálního zdroje příjmů, nastoupení na léčebný či resocializační program či prokazatelné zpřetrhání kontaktů se skupinou osob, pod jejímž vlivem došlo ke spáchání deliktu, apod. Zákon vyžaduje jen projev snahy, není tedy zapotřebí dosáhnout skutečného a konkrétního výsledku, nicméně snaha pachatele by měla být taková, aby výsledek byl reálně dosažitelný.¹³⁰

Je však důležité upozornit na ustanovení § 7 zák. mládeže, které pro mladistvé pachatele vymezuje podmínky pro zvláštní případ účinné lítosti. Tyto podmínky jsou velmi podobné těm, které § 11 zák. mládeže uvádí pro upuštění od uložení trestního opatření, a to včetně stejného okruhu provinění a výslovného vyžadování účinné snahy po nápravě. Jelikož důvod beztrestnosti mladistvého v důsledku účinné lítosti musí mít samozřejmě přednost před upuštěním od uložení trestního opatření (s nímž je nutně spojeno vyslovení viny mladistvého), lze institut upuštění od potrestání *subsidiárně* aplikovat až tehdy, když soud pro mládež dospěje k závěru, že aktivita mladistvého nepostačuje k naplnění podmínek účinné lítosti.

Při splnění výše uvedených podmínek nabízí ustanovení § 11 zák. mládeže celkem tři možnosti, za kterých soud pro mládež může upustit od uložení trestního opatření. První z těchto možností [§ 11 odst. 1 písm. a) zák. mládeže] je založena na předpokladu, že vzhledem k povaze spáchaného činu a k dosavadnímu životu mladistvého lze důvodně očekávat, že již projednání věci před soudem pro mládež postačí k jeho nápravě. I přes absenci zmínky o dostatečnosti projednání věci ve vztahu k ochraně společnosti, a nejen k nápravě mladistvého, tato varianta představuje protějšek institutu upuštění od potrestání podle § 46 odst. 1 tr. zák.

Podle § 11 odst. 1 písm. b) zák. mládeže pak lze upustit od uložení trestního opatření i v případě, že se mladistvý dopustil svého činu z neznalosti právních předpisů, která je omluvitelná vzhledem k jeho věku, rozumové vyspělosti a prostředí, ve kterém žil. V této souvislosti je nutné podotknout, že aplikační možnosti této varianty upuštění od uložení trestního opatření, založené na existenci negativního právního omylu, jsou v současné době již velmi omezené, a to vzhledem k ustanovení § 19 tr. zák.

I když totiž existence právního omylu, která je omluvitelná vzhledem ke kritériím uvedeným v § 11 odst. 1 písm. b) zák. mládeže, nevylučuje *nut-*

¹³⁰ Šámal, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 637.

ně trestní odpovědnost mladistvého,¹³¹ zřejmě takové případy nebudou velmi časté. Omluvitelnost právního omylu mladistvého na základě jeho věku, rozumové a mravní vyspělosti a prostředí, ve kterém žil, zpravidla vyloučí i možnost závěru, že mladistvý mohl omyl rozpoznat bez zřejmých obtíží (srov. § 19 odst. 2 tr. zák.), půjde tedy o omyl, kterého nebylo možné se vyvarovat, a mladistvý tak nebude vůbec trestně odpovědný (§ 19 odst. 1 tr. zák.).

Třetí možnost pro upuštění od uložení trestního opatření je podle § 11 odst. 1 písm. c) zák. mládeže podmíněna tím, že soud pro mládež přijme záruku za nápravu mladistvého a má za to, že vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídnul, povaze spáchaného činu a osobě mladistvého se uložení trestního opatření nejeví nutným. Jde o jeden z projevů zásady spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, osobami realizujícími probační programy a se zájmovými sdruženími občanů, která se uplatňuje v řízení ve věcech mladistvých.¹³²

Ve všech uvedených případech může soud pro mládež doprovodit upuštění od uložení trestního opatření buď tím, že mladistvého napomene, anebo že přenechá jeho postižení zákonnému zástupci, škole, již je mladistvý žákem, nebo školskému zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, v němž žije, jestliže si předtím vyžádá stanovisko školy, resp. zařízení (§ 11 odst. 2 zák. mládeže).

Vedle uvedených tří možností vyplývajících z ustanovení § 11 odst. 1 zák. mládeže může soud pro mládež upustit od uložení trestního opatření mladistvému ještě ve dvou dalších situacích, předpokládaných v § 12. První z nich [§ 12 písm. a) zák. mládeže] se týká případů, kdy mladistvý spáchá provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou a soud pro mládež namísto trestního opatření ukládá ochranné léčení nebo zabezpečovací detenci, neboť má za to, že některé z těchto ochranných opatření zajistí nápravu mladistvého lépe.

Oproti upuštění od potrestání podle § 47 tr. zák. se tato varianta upuštění od uložení trestního opatření liší především ve dvou směrech: jednak upuštění od uložení trestního opatření při současném uložení zabezpečovací detence není omezeno jen na kategorii zločinů (srov. § 47 odst. 2 tr. zák.), a je tedy možné u jakéhokoli provinění, a jednak upuštění od uložení trestního opatření za současného uložení ochranného léčení (či zabezpečovací deten-

¹³¹ Srov. Šámal, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 275.

¹³² K této zásadě blíže viz např. Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 192–194.

ce) není vyloučeno ani v případech, kdy si mladistvý stav duševní poruchy přivodil zaviněně sám vlivem návykové látky (srov. § 47 odst. 1 tr. zák.).

Poslední případ upuštění od uložení trestního opatření vymezený v § 12 písm. b) zák. mládeže představuje nejvýraznější rozšíření možnosti tohoto postupu oproti možnosti upustit od potrestání dospělých pachatelů. Je totiž založen na tom, že soud pro mládež vůči mladistvému užije ochranné nebo výchovné opatření, neboť uložení opatření trestního nepovažuje za potřebné k dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Tento institut je důležitým projevem subsidiární povahy trestních opatření vyplývajících z ustanovení § 3 odst. 2 zák. mládeže. Nahrazení uložení trestního opatření některým opatřením ochranným [zejména ochrannou výchovou, neboť nahrazení ochranným léčením a zabezpečovací detencí je prováděno primárně dle § 12 písm. a) zák. mládeže a zabrání věci bude k dosažení účelu zákona postačovat jen výjimečně] nebo opatřením výchovným musí soud pro mládež posuzovat výhradně z hlediska účelu zákona, resp. účelu opatření ukládaných mladistvým vyjádřeného v § 9 odst. 1 zák. mládeže (viz 1. kapitolu).

K ukládání výchovných opatření blíže viz 3. kapitolu, k ukládání ochranných opatření blíže viz 4. kapitolu.

5.2. Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření

Jak již bylo uvedeno, vedle prostého, nepodmíněného upuštění od uložení trestního opatření umožňuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže též upustit od uložení trestního opatření podmíněně; podmínky tohoto institutu jsou vymezeny v § 14 zák. mládeže. Soud pro mládež tak může podmíněně upustit od uložení trestního opatření tehdy, jestliže jsou splněny podmínky pro prosté upuštění stanovené v § 11 odst. 1 zák. mládeže (viz výše), jestliže zároveň považuje za potřebné sledovat po stanovenou dobu chování mladistvého.

Skutečnost, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže připouští možnost podmíněně upustit od uložení trestního opatření výhradně v případech, kdy jsou splněny podmínky vyplývající z ustanovení § 11 odst. 1 zák. mládeže, lze považovat za velmi problematickou. Souvisí to s tím, že – jak již bylo rozvedeno ve 3. kapitole – nedodržování výchovných opatření ze strany mladistvého neumožňuje soudu pro mládež uplatnit žádný sekundární postih. Soudy pro mládež proto většinou ukládají výchovné opatření současně s ulo-

žením trestního opatření, což je zase v rozporu se smyslem principu subsidiarity trestních opatření (§ 3 odst. 2 zák. mládeže).

Bylo by proto žádoucí, aby soud pro mládež mohl podmíněně upustit od uložení trestního opatření i v případech, kdy jsou splněny podmínky pro „prosté“ upuštění od uložení trestního opatření předpokládané ustanovením § 12 písm. b) zák. mládeže, tj. když je vůči mladistvému užito ochranné či výchovné opatření a lze to přitom považovat za dostačující z hlediska dosažení účelu zákona. Soudy pro mládež by tak měly možnost podmíněně upustit od uložení trestního opatření ve výrazně širším okruhu případů (mj. i u provinění, u nichž trestní zákoník stanovuje trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let) než za stávající právní úpravy.

Otevřela by se tím zároveň cesta k častějšímu nahrazování trestních opatření uložením opatření výchovných (popř. ochranných), tedy k naplňování principu subsidiarity trestních opatření. Možnost podmíněně upustit od uložení trestního opatření čistě na základě toho, že uložení výchovného opatření se v daném případě jeví jako dostačující, by totiž zároveň dávala soudům pro mládež záruku, že v případě nerespektování výchovného opatření může následovat uložení trestního opatření, které by bylo adekvátní okolnostem konkrétního případu, zejména závažnosti spáchaného provinění. De lege ferenda lze proto takovou změnu právní úpravy jednoznačně doporučit.

Jestliže soud pro mládež podmíněně upustí od uložení trestního opatření, musí stanovit zkušební dobu v maximální délce jednoho roku (§ 14 odst. 2 zák. mládeže). Důležitým rozdílem oproti podmíněnému upuštění od potrestání s dohledem podle § 48 tr. zák. je okolnost, že soud pro mládež nemusí při postupu podle § 14 zák. mládeže obligatorně vyslovit nad mladistvým dohled. Zároveň však tato možnost není vyloučena, neboť § 14 odst. 2 zák. mládeže umožňuje uložit mladistvému jednak povinnost nahradit podle svých sil škodu způsobenou proviněním (tu by měl soud pro mládež uložit zpravidla) a jednak ochranné nebo výchovné opatření směřující k tomu, aby mladistvý vedl řádný život. Jelikož dohled probačního úředníka je jedním z výchovných opatření (srov. § 15 odst. 2 a § 16 zák. mládeže), může být mladistvý v průběhu zkušební doby podmíněného upuštění od uložení trestního opatření dohledu vystaven; jde však skutečně jen o fakultativní postup.

Způsoby rozhodnutí o osvědčení se mladistvého v průběhu zkušební doby jsou až na jednu výjimku obdobné jako u podmíněného upuštění od potrestání s dohledem podle § 48 tr. zák., takže soud pro mládež po uplynutí zkušební doby buď rozhodne, že se mladistvý osvědčil, nebo rozhodne – a to popřípadě již v průběhu zkušební doby – o uložení trestního opatření (§ 14 odst. 4

zák. mládeže). Jestliže soud pro mládež žádné takové rozhodnutí neučiní do jednoho roku od uplynutí zkušební doby, aniž by na tom měl mladistvý vinu, nastává fikce, že se mladistvý osvědčil (§ 14 odst. 5 zák. mládeže).

Zmiňovanou výjimku oproti právní úpravě obsažené v trestním zákoníku představuje možnost předpokládaná ustanovením § 14 odst. 3 zák. mládeže, které soudu pro mládež dovoluje vzhledem k okolnostem případu a osobě mladistvého ponechat podmíněné upuštění od uložení trestního opatření v platnosti i přesto, že mladistvý zavdal příčinu k uložení trestního opatření. Jde o podobný institut, který zná i trestní zákoník, avšak nikoli v souvislosti s podmíněným upuštěním od potrestání s dohledem, ale v souvislosti s podmíněným odsouzením (včetně podmíněného odsouzení s dohledem) a v souvislosti s trestem obecně prospěšných prací (srov. § 83 odst. 1, § 86 odst. 1 a § 65 odst. 3 tr. zák.).

Jestliže soud využije možnost ponechat podmíněné upuštění od potrestání v platnosti, musí buď nad mladistvým stanovit dohled, pokud ten již nebyl uložen, nebo přiměřeně prodloužit zkušební dobu, maximálně však o jeden rok, anebo stanovit dosud neuložená výchovná opatření.

5.3. Rakouská právní úprava alternativ k potrestání mladistvých

V rámci rakouské právní úpravy reprezentuje kategorii alternativ k potrestání opatření označené jako vyslovení viny bez trestu (Schuldspruch ohne Strafe), resp. vyslovení viny s odkladem (výhradou) trestu (Schuldspruch unter Vorbehalt der Strafe). Na rozdíl od českého trestního práva však tento institut není obsažen v rakouském trestním zákoně, takže jej není možné využít vůči dospělým pachatelům, jeho právní úprava je obsažena pouze v zákoně o soudnictví nad mládeží (zák. 599/1988, Jugendgerichtsgesetz – JGG). Některé prvky této rakouské právní úpravy mohou představovat zajímavý a inspirativní komparační materiál pro odpovídající českou právní úpravu.

Vyslovení viny bez trestu (§ 12 JGG) je – stejně jako „prosté“ upuštění od potrestání podle českého trestního zákoníku, resp. upuštění od uložení trestního opatření podle českého zákona o soudnictví ve věcech mládeže (viz výše) – opatřením založeným na předpokladu, že i samotné provedení trestního stíhání zakončené vyslovením viny může být dostačujícím prostředkem k zajištění účelu trestního práva, a to dokonce i bez hrozby dodatečného uložení trestu.

Soud může aplikovat tento institut a upustit od vyslovení trestu v případech, kdy by měl být za čin mladistvého uložen pouze nevýznamný trest, jestliže se domnívá, že samotné vyslovení viny pachatele postačí k tomu, aby byl odrazen od páčání další trestné činnosti (§ 12 odst. 1 JGG). Rozhodnutí o upuštění od vyslovení trestu pak musí být v rozsudku odůvodněno a zastupuje výrok o trestu (§ 12 odst. 2 JGG).

Hlavní odlišnost oproti stávající české právní úpravě tedy tkví v tom, že postup spočívající ve vyslovení viny bez trestu není vázán na určitou kategorii trestných činů (dle jejich typové závažnosti), ale je závislý pouze na posouzení konkrétní závažnosti daného činu mladistvého, tj. je omezen na případy, kdy by takový čin měl být postihován pouze nevýznamným trestem. Pojem „nevýznamný“ (geringe) je přitom vykládán tak, že jde o trest odnětí svobody do tří měsíců.¹³³ Není od věci poznamenat, že obdobným způsobem byla konstruována česká právní úprava účinná do 31. 12. 2009 (srov. § 24 odst. 1 trestního zákona č. 140/1961 Sb.).

Ustanovení § 12 odst. 1 JGG dále výslovně zdůrazňuje aspekt speciální prevence, když vyžaduje závěr soudu o tom, že samotné vyslovení viny postačí k tomu, aby byl mladistvý pachatel účinně odrazen od dalšího páčání trestné činnosti, zohledňovat je však třeba (jak je tomu u alternativních opatření v rakouském trestním právu obvyklé) též prevenci generální. Ustanovení § 14 JGG totiž při postupu spočívajícím ve vyslovení viny bez trestu přikazuje zohlednit též zvláštní okolnosti, kvůli kterým by se uložení trestu jevílo jako nevyhnutelné k tomu, aby i jiné osoby byly odrazeny od páčání trestných činů.

Vyslovení viny s odkladem (výhradou) trestu představuje podmíněnou variantu institutu vyslovení viny bez trestu, která již spoléhá nejen na výchovný účinek samotného projednání trestní věci a vyslovení viny, ale i na zdůraznění hrozby trestem. Podstatou je jednak vyslovení viny mladistvého a jednak současné stanovení zkušební doby v rozmezí od jednoho roku do tří let, na kterou je odloženo vyslovení trestu (§ 13 odst. 1 JGG). I toto rozhodnutí, tj. že se vyslovení trestu odkládá a stanovuje zkušební doba, musí být v rozsudku odůvodněno a nahrazuje výrok o trestu (§ 13 odst. 2 JGG).

Na rozdíl od „prostého“ vyslovení viny bez trestu zákon nedává soudu žádné určité vodítko související s konkrétním stupněm závažnosti činu, ale přikazuje pouze zohlednit adekvátnost tohoto postupu z hlediska individuál-

¹³³ Krejčířková, K.: Sankcionování mladistvých v Rakousku. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 9, s. 287.

ní i generální prevence. Podle § 13 odst. 1 JGG totiž soud může vyslovit vinu s odkladem trestu ve všech případech (tedy nejen těch, kde by jinak ukládal jen nevýznamný trest), kdy lze předpokládat, že vyslovení viny a pohrůžka trestem samy nebo ve spojení s jiným opatřením postačí k tomu, aby bylo pachateli zabráněno v další trestné činnosti. I k tomuto institutu se pak vztahuje zmiňované ustanovení § 14 JGG týkající se zohlednění zvláštních okolností, kvůli kterým by se uložení trestu jevílo jako nevyhnutelné pro to, aby i jiné osoby byly odrazeny od páčání trestných činů.

„Jinými opatřeními“ spojenými s pohrůžkou trestu se rozumí jednak pokyny (Weisungen) a jednak nařízení probační pomoci (Bewährungshilfe) podle rakouského trestního zákona (Strafgesetzbuch – StGB).¹³⁴ Ustanovení § 50 odst. 1 StGB totiž výslovně předpokládá, že stanovení pokynů, resp. nařízení probační pomoci je přípustné právě i při odložení vyslovení trestu podle § 13 JGG.¹³⁵

Ustanovení § 15 odst. 1 JGG předpokládá dva důvody, na základě kterých soud může přistoupit k dodatečnému vyslovení trestu. První důvod takového postupu spočívá v tom, že byl pachatel odsouzen pro nový trestný čin spáchaný ve zkušební době, pokud se to zároveň jeví jako potřebné k tomu, aby bylo pachateli zabráněno v další trestné činnosti. To znamená, že dokonce i při opětovném spáchaní trestného činu musí soud při úvaze, zda za původní trestný čin uložit trest, zohledňovat individuálně preventivní hledisko, a dodatečné uložení trestu tak není nutným důsledkem recidivy. Pokud však soud opravdu neuloží dodatečně trest i přes opětovné spáchaní trestného činu, musí zvážit, zda ponechá již uložená opatření nebo učiní opatření jiná (§ 15 odst. 2 JGG), tj. zda např. nestanoví nové pokyny či nepřistoupí k nařízení probační pomoci.

Druhý důvod pro dodatečné vyslovení trestu pak spočívá v tom, že se pachatel v průběhu zkušební doby svévolně a přes formální upomínku neřídí pokyny soudu nebo se vytrvale vyhýbá vlivu probačního úředníka. Tento důvod se tedy vztahuje pouze na případy, kdy soud při vyslovení viny s odkladem trestu využil postup předpokládaný v § 50 odst. 1 StGB a stanovil

¹³⁴ V textu bude dále v souvislosti s rakouskou právní úpravou používán termín „probační pomoc“, který lépe koresponduje s původním německým pojmem „Bewährungshilfe“, a zejména také více odpovídá zákonnému vymezení obsahu tohoto pojmu uvedeného v § 52 StGB.

¹³⁵ K obsahu pokynů a probační pomoci podle rakouského trestního práva blíže viz Ščerba, F.: *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 254–256.

mladistvému určité pokyny nebo nařídil probační pomoc. Přestože zákon výslovně nezmiňuje, že i při uplatnění tohoto důvodu pro dodatečné vyslovení trestu je třeba sledovat individuálně preventivní hledisko, tj. zda je uložení trestu potřebné k tomu, aby bylo pachateli zabráněno v další trestné činnosti (znění ustanovení § 15 odst. 1 JGG tuto podmínku váže pouze k prvnímu důvodu, tj. k opětovnému odsouzení), je třeba na základě systematického výkladu usuzovat, že i při neplnění pokynů soudu, resp. vyhýbání se vlivu probačního úředníka musí soud zkoumat naplnění této podmínky, tj. důvodnost dodatečného uložení trestu z hlediska potřeby zabránění další trestné činnosti pachatele.¹³⁶

Z kteréhokoliv z uvedených důvodů může soud vyslovit dodatečně trest nejpozději do šesti měsíců od uplynutí zkušební doby anebo do šesti měsíců od skončení trestního řízení, které bylo proti pachateli vedeno po uplynutí zkušební doby. O konečném upuštění od uložení trestu soud rozhoduje usnesením (§ 15 odst. 3 JGG), přičemž takové rozhodnutí soud činí zásadně po bezproblémovém uplynutí zkušební doby.

V určitých případech však může soud ukončit zkušební dobu a s konečnou platností upustit od vyslovení trestu pro čin mladistvého i předčasně, nejdříve však po uplynutí jednoho roku zkušební doby a po předchozím vyjádření probačního úředníka. Jde o institut, který současné české trestní právo nezná a který je založen na nových okolnostech, které potvrzují, že se odsouzený nedopustí žádné další trestné činnosti (§ 18 JGG). Může jít jak o okolnosti, které nastaly až po rozsudku, tak o skutečnosti, které existovaly již předtím, ale soud se s nimi seznámil až po rozsudku.

Důvod pro předčasné ukončení zkušební doby může spočívat např. v upevnění sociálních poměrů v důsledku završení odborného vzdělání, stabilizace v profesním životě či urovnání dosud narušených osobních nebo rodinných poměrů. Smyslem tohoto institutu je tedy především přispět k tomu, aby byl obviněný motivován k aktivní spolupráci v průběhu zkušební doby a případně odměněn za své úsilí.¹³⁷

¹³⁶ Maleczky, O.: *Österreichisches Jugendstrafrecht*. 4. Auflage. Wien: Manz, 2008, s. 24.

¹³⁷ Jesionek, U.: *Das Österreichische Jugendgerichtsgesetz*. Wien: Juridica Verlag, 2001, s. 184.